

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมมนุษย์มิใช่ว่าจะมีมนุษย์อาศัยอยู่เพียงคนเดียวเท่านั้นในโลก หากแต่มีการอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก และแต่ละคนก็ต้องมีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันเพื่อเป็นการมิให้มีความเข้าใจผิดในตัวบุคคล อีกทั้งจะได้รู้ว่าใครเป็นใคร มีตำหนิรูปพรรณสัณฐานเป็นอย่างไร มีเทือกเถาเหล่ากอมาจากไหน ก็จำเป็นอยู่เองที่มนุษย์ต้องกำหนดการเรียกขานแทนตัวบุคคลขึ้นมา หากไม่มีการกำหนดเช่นนั้นแล้วสังคมมนุษย์คงจะสับสนวุ่นวาย ชื่อบุคคลจึงเป็นเรื่องสำคัญที่มีความจำเป็นและเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์ทุกคน การเรียกขานชื่อบุคคลแต่ละคนในชุมชนได้ใช้ชื่อเรียกกันมาตั้งแต่ไหนแต่ไร เพื่อประโยชน์แก่การใช้สิทธิและหน้าที่โดยตรงบุคคลจึงต้องมีชื่อ และชื่อของบุคคลได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย¹

ในอดีตที่ผ่านมาจำนวนประชากรของประเทศไทยมีจำนวนไม่กี่ล้านคน การเรียกขานชื่อบุคคล จึงไม่ใคร่จะประสบปัญหาเท่าใดนัก แต่ปัจจุบันตามประกาศสถิติจำนวนประชากรของสำนักงานกลางทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง

¹จิตติ ดิงศภัทย์ , กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล , พิมพ์ครั้งที่ 7 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2529 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2530) , หน้า 21.

กระทรวงมหาดไทย จนถึงเมื่อ วันที่ 31 ธันวาคม 2533 มีจำนวนประชากรถึง 56,303,273 คน² และในอนาคตยังจะมีอัตราการเพิ่มของจำนวนประชากรขึ้นอีกเรื่อย ๆ ทุกปี อัตราการเพิ่มจำนวนประชากรโดยการเกิดเฉลี่ยเมื่อปี พ.ศ. 2531 คิดเป็นจำนวนร้อยละ 1.79 ต่อปี³ ทำให้การเรียกชานชื่อบุคคล ประสบปัญหาตามมา คือมีการใช้ชื่อตัว ชื่อสกุลซ้ำซ้อนกันเป็นจำนวนมากประกอบกับสังคมปัจจุบันสลับซับซ้อนมากขึ้นกว่าแต่ก่อน บทบาทการแสดงออกถึงการใช้ชื่อตัว ชื่อสกุล ตามกฎหมายจึงมีมากขึ้นเป็นลำดับ นับตั้งแต่มนุษย์มีสภาพบุคคลขึ้นมากกฎหมายก็บังคับให้ผู้มีหน้าที่ต้องแจ้งเกิดต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐพร้อมกับให้ระบุชื่อตัว ชื่อสกุล⁴ เพื่อเจ้าหน้าที่จะได้ลงเป็นหลักฐานในใบเกิดหรือใบสูติบัตร หากเติบโตขึ้นมามีความสามารถที่จะทำนิติกรรมใด ๆ ได้แล้ว ในกรณีที่จำเป็นต้องใช้หลักฐานทางเอกสารเป็นเครื่องมือในการทำนิติกรรมหลักฐานในเอกสารก็ต้องระบุชื่อตัวชื่อสกุลแสดงแทนตัวบุคคลนั้น ๆ หากบุคคลนั้นตายลง ผู้มีหน้าที่ต้องแจ้งการตายต่อเจ้าหน้าที่ก็ต้องระบุชื่อตัว ชื่อสกุลของผู้ตาย⁵ ให้ปรากฏ

²ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่มที่ 108 ตอน 57 ลงวันที่ 28 มีนาคม 2534, หน้า 2.

³กระทรวงมหาดไทย , กรมการปกครอง กองการทะเบียน , ประมวลสถิติงานการทะเบียน ประจำปี 2531, หน้า 173.

⁴พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ.2499 แก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 234 ลงวันที่ 31 ตุลาคม 2515 , มาตรา 11, 12, 18 และระเบียบสำนักงานกลางทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง ว่าด้วยการจัดทำทะเบียนราษฎร สำหรับสำนักทะเบียนในเขตปฏิบัติการ ตามโครงการจัดทำเลขประจำตัวประชาชน ข้อ 66.

⁵เรื่องเดียวกัน , มาตรา 14 , 15 , และข้อ 70.

ในใบตายหรือใบมรณบัตร เพื่อเป็นหลักฐานแสดงว่าบุคคลนั้น ๆ สิ้นสภาพบุคคลไปแล้ว จะเห็นได้ว่าชื่อตัว ชื่อสกุลจะเกี่ยวข้องกับบุคคลตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายก็ว่าได้สิ่งที่ทำให้การเรียกชานชื่อบุคคลมีความแตกต่างกันออกไปแต่ละบุคคลนั้น เราสามารถทราบได้จากส่วนประกอบ ดังต่อไปนี้ คือ

1. คำนำนาม
2. ชื่อตัว ชื่อรอง
3. ชื่อสกุล
4. ชื่ออื่น ๆ ได้แก่ ราชทินนาม

การเรียกชานชื่อบุคคลที่มีความแตกต่างกันออกไปแต่ละบุคคลดังกล่าว นั้นประเทศไทยมีกฎหมายหลักที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน คือ พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. 2505 นอกจากนี้ ยังมีกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องประกอบการใช้ชื่อตัว ชื่อสกุล คือ

1. ประกาศพระราชบัญญัติให้ใช้คำนำหน้าชื่อชนต่าง ๆ ณ วันพุธ เดือน 10 ขึ้น 7 ค่ำ ปีระกา ตรีศก
2. พระราชกฤษฎีกาให้ใช้คำนำนามสตรี พ.ศ. 2460
3. พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยคำนำนามสตรี เพิ่มเติม พ.ศ. 2464
4. พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยคำนำนามเด็ก พ.ศ. 2464
5. ประกาศห้ามมิให้ผู้ที่ไม่ได้รับพระราชทานนามสกุลใช้ ณ นำหน้า นามสกุล
6. ประกาศเพิ่มเติมเครื่องหมายนามสกุลสำหรับราชตระกูล
7. ประกาศแก้เครื่องหมายนามสกุล สำหรับ ราชสกุล
8. ประกาศห้ามมิให้เอานามพระมหากษัตริย์มาใช้เป็นนามสกุล
9. ประกาศห้ามมิให้เอานามพระมหากษัตริย์มาใช้เป็นนามสกุล

จะเห็นได้ว่า กฎหมายหลักและกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้มีใช้มาเป็นเวลานานแล้ว และบางฉบับก็ยังมีได้มีการยกเลิก หลักเกณฑ์ในกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนี้ อาจจะไม่เหมาะสมกับสภาพที่เป็นอยู่ในขณะนี้ แต่ต่อมา

อาจจะไม่เหมาะสมเพราะเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้เปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการไปตามสภาพสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดปัญหาบางประการในการปรับใช้ข้อกฎหมายกับข้อเท็จจริงแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่จะได้มีการศึกษาเพื่อนำมาสู่ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง แก้ไขระเบียบ กฎหมายนี้ให้มีความสอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองตามความเป็นจริง โดยเฉพาะสิทธิสตรีที่สังคมในปัจจุบันยอมรับว่ามีความเท่าเทียมกับผู้ชายก็น่าที่จะให้สิทธิแก่สตรีในการที่จะเลือกใช้ชื่อสกุลได้โดยไม่จำเป็นต้องใช้ชื่อสกุลของสามี หากหญิงนั้นได้สมรสกับชาย

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะวิจัยถึงข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่มีขึ้นในกฎหมายชื่อบุคคล และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องรวมทั้งจะได้ศึกษาวิเคราะห์ถึงสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากรัฐ หากมีกรณีที่มีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นระหว่างรัฐกับเอกชน รวมถึงตลอดถึงการใช้ชื่อสกุลของหญิงมีสามี ควรจะได้รับการพิจารณาแก้ไขให้เป็นไปตามข้อเรียกร้องของสตรีที่จะขอใช้ชื่อสกุลของตนเอง กรณีที่ได้สมรสกับชายหรือไม่ อย่างไร

2. วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้ ผู้วิจัยจำกัดประเด็นอยู่ที่การวิเคราะห์ศึกษาคูในตัวของกฎหมายของระบบชื่อบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วยค่านามบุคคล ชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องว่ามีข้อบกพร่องไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันมากน้อยขนาดไหน ทั้งนี้ เพื่อจะได้เข้าหาแนวทางที่จะเสนอแนะปรับปรุงแก้ไขสิ่งที่จะเป็นประโยชน์ต่อไป

3. นิยามศัพท์

"ชื่อบุคคล" หมายความว่ารวมถึง ค่านามที่แสดงถึงเพศโดยไม่รวมถึงชั้นยศ ชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล ราชทินนามของบุคคลธรรมดา

4. แนวความคิดเกี่ยวกับการวิจัย

ผู้วิจัยได้เลือกวิธีการศึกษาวิจัยจากเอกสาร (Documentary research) เป็นสำคัญ โดยศึกษาและวิเคราะห์เอกสารหลักฐานต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเอกสารทางราชการ ได้แก่ กฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง หนังสือสั่งการ หนังสือวิชาการและเอกสารวิจัยที่มีผู้ได้วิจัยในส่วนที่เกี่ยวข้องมาแล้วทั้งของไทยและต่างประเทศ ตลอดจนทำให้ประสบการณ์ที่ผู้วิจัยเคยปฏิบัติงานเกี่ยวกับทะเบียนชื่อบุคคลในส่วนภูมิภาคและเมื่อมาปฏิบัติงานในส่วนกลางก็ยังสนใจที่จะศึกษาอยู่ ดังนั้น ในการเสนอเรื่องจึงเป็นไปในเชิงพรรณนาและวิเคราะห์โดยเสนอหลักเกณฑ์ ข้อเท็จจริงของต่างประเทศและของประเทศไทย พร้อมทั้งปัญหาที่มีความสัมพันธ์กัน เรียงไปตามลำดับจนถึงบทสรุป เพื่อพิสูจน์ข้อสมมติที่ตั้งเอาไว้

5. สมมติฐานของการวิจัย

การจำแนกตัวบุคคล (เป็นคำของ ศาสตราจารย์จิตติ ติงศภัทย์ เรียกตามกฎหมายประเทศฝรั่งเศส หมายถึง การใช้ชื่อบุคคล) ในกฎหมายไทยเกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับ บางฉบับล้าสมัยแต่ยังมีผลใช้บังคับอยู่ เช่น ประกาศพระราชบัญญัติให้ใช้ค่านำหน้าชื่อชนต่าง ๆ ณ วันพุธ เดือน 10 ขึ้น 7 ค่ำ ปีระกา ตรีศก สมัยรัชกาลที่ 4 ที่เป็นส่วนของการใช้ค่านำนามชาย คำว่า "นาย" และในบางกรณีก็ไม่มีกฎหมายใช้บังคับ เช่น กรณีการกำหนดหลักเกณฑ์การตั้งชื่อตัว ชื่อรอง มีได้ไม่เกินจำนวน 3 พยางค์ ควรปรับปรุง แก้ไข โดยนำมาบัญญัติไว้ในกฎหมายฉบับเดียวกันให้เป็นระเบียบยกเลิกที่ล้าสมัย เพิ่มเติมสิ่งที่ยังบกพร่องรวมทั้งบทกำหนดโทษ และจัดระบบการใช้ค่านำนาม ชื่อตัว ชื่อสกุล ให้ชัดเจน

6. ขั้นตอนและวิธีการวิจัย

ขั้นตอนและวิธีการวิจัย ผู้วิจัยจะทำการศึกษาวิเคราะห์ โดยแยกออกเป็น 6 บท เป็นการชี้ให้เห็นถึงระบบที่บุคคลของต่างประเทศและของประเทศไทย พร้อมทั้งวิเคราะห์ให้เห็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับระบบบุคคล และจะสรุปพร้อมเสนอแนะในบทสุดท้าย อย่างไรก็ตาม การทำวิจัยในเรื่องดังกล่าวอาจจะศึกษาปัญหาได้ไม่ครบถ้วนในทุกแง่มุม จึงจะศึกษาเฉพาะสาระสำคัญดังนี้

บทที่ 1 เป็นการเสนอข้อความเบื้องต้นถึงความสำคัญของเรื่องชื่อบุคคลที่เป็นมูลเหตุให้ผู้เขียนทำวิจัยในเรื่องนี้ วัตถุประสงค์และขอบเขตของการทำวิจัย นอกจากนี้ ยังได้เสนอแนวความคิดของการวิจัยว่าจะทำอย่างไรเป็นไปในลักษณะไหน เพื่อที่จะนำไปสู่การพิสูจน์ข้อสมมุติฐานที่ได้ตั้งเอาไว้ อีกทั้งการวิจัยครั้งนี้จะได้รับประโยชน์อย่างไรบ้าง

บทที่ 2 เป็นการศึกษาหลักกฎหมายว่าด้วยอำนาจรัฐในการจำแนกตัวบุคคลและเสรีภาพส่วนบุคคล โดยจะกล่าวถึงรัฐมีอำนาจในทางปกครองที่จะรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคมได้อย่างไร และมีเหตุผลอย่างไรที่จะต้องจำแนกตัวบุคคล อีกทั้งบุคคลมีเสรีภาพในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจำแนกตัวบุคคลมากน้อยขนาดไหน

บทที่ 3 เป็นการศึกษาว่าด้วยหลักการจำแนกตัวบุคคลตามกฎหมายของบางประเทศว่ามีหลักการใช้นามานาม การใช้ชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล อย่างไร โดยจะศึกษาของประเทศฝรั่งเศสซึ่งมีวิวัฒนาการและกฎหมายว่าด้วยชื่อบุคคลอย่างมีระเบียบแบบแผน ชัดเจน และน่าสนใจประเทศหนึ่งในบรรดาประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law และประเทศอังกฤษซึ่งมีประวัติความเป็นมาที่เก่าแก่ที่สุดในบรรดาประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law และเป็นที่มาของการใช้ชื่อบุคคลในประเทศสหรัฐอเมริกา แต่อาจจะมีประเทศอื่นบ้างตามสมควรในขณะที่ศึกษาหลักการจำแนกตัวบุคคลตามกฎหมายของบางประเทศที่กล่าว

มาข้างต้นก็จะได้ทำการวิเคราะห์วิจารณ์ไปพร้อมกัน เพื่อหาผลสรุปที่ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะเป็นหลักการที่เหมาะสมอันอาจนำมาใช้เป็นหลักในการศึกษาบทต่อมา

บทที่ 4 เป็นการศึกษาหลักการจำแนกตัวบุคคลตามกฎหมายไทยว่ามีหลักเกณฑ์ในการใช้คำนำนาม ชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล เป็นอย่างไรพร้อมกันจะได้วิเคราะห์ วิวิจารณ์ สภาพปัญหาที่มีอยู่ที่สภาพข้อกฎหมายและข้อเท็จจริง อีกทั้งจะได้นำเอาหลักเกณฑ์ที่เห็นว่าเหมาะสมในบทที่ 3 มาเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์ที่เห็นว่าเหมาะสมกับประเทศไทย

บทที่ 5 เป็นการศึกษาถึงวิธีการที่บุคคลจะได้รับการคุ้มครองมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบได้อย่างไรบ้าง หากมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับเอกชน ผู้ได้รับความเดือดร้อนในเรื่องที่เกี่ยวกับการใช้ชื่อบุคคล เอกชน อาจจะดำเนินการร้องทุกข์ต่อฝ่ายบริหารซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่เอง อาจจะร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการกฤษฎีกา หรือนำคดีขึ้นฟ้องร้องต่อศาลแล้วแต่กรณี

บทที่ 6 เป็นข้อสรุปและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแก้ไขหลักเกณฑ์ระบบชื่อบุคคลเสียใหม่ให้เหมาะสมกับภาวะการณ์ในปัจจุบัน

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ในการศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ผู้เขียนคาดว่าจะได้รับประโยชน์หลายประการ คือ

1. ทำให้ทราบว่า ระบบกฎหมายเกี่ยวกับชื่อบุคคลของไทยมีข้อบกพร่องอย่างไรที่เป็นปัญหาและไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคมในปัจจุบันเพื่อจะได้นำไปเป็นข้อพิจารณาเสนอแนะปรับปรุง แก้ไข กฎหมาย และระเบียบต่อไป

2. จะได้ว่าทราบว่า หลักเกณฑ์การใช้คำนำนาม ชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล ของไทยควรจะเป็นอย่างไรถึงจะเป็นระบบและมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

3. จะได้ทราบว่า ระบบกฎหมายเกี่ยวกับชื่อบุคคลควรจะมีหลักเกณฑ์ เป็นไปตามหลักของต่างประเทศบางประเทศหรือไม่

4. จะได้ทราบว่า การใช้ชื่อสกุลของหญิงมีสามี ควรจะได้รับการ แก้ไขให้เป็นไปตามความต้องการของสตรีที่จะขอใช้ชื่อสกุลของตนเอง กรณีที่ได้ สมรสกับชายหรือไม่ อย่างไร

5. จะได้ทราบว่า ประชาชนควรจะได้รับการคุ้มครองจากรัฐใน เรื่องที่เกี่ยวกับการทะเบียนชื่อสกุลมากน้อยขนาดไหน มีขอบเขตอย่างไร

กล่าวโดยสรุป การศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ จะทำให้พบข้อบกพร่อง ในระบบกฎหมายการทะเบียนชื่อบุคคลบางประการ ซึ่งถ้าได้นำไปแก้ไขให้สอดคล้องกับสภาพตามความเป็นจริงในปัจจุบัน ก็จะทำให้ระบบการใช้ชื่อบุคคล ชัดเจน แน่นนอนอันจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่และยังเป็นการรักษาสีทึบของประชาชน ทำให้เกิดความยุติธรรมแก่สังคมโดยรวม นอกจากนี้ ถ้าได้แก้ไขระเบียบปฏิบัติบางประการที่ไม่จำเป็นออกเสีย ก็จะทำให้ขั้นตอนต่าง ๆ ลดลง อันจะทำให้ราษฎรได้รับความสะดวกเมื่อมาติดต่อ มากยิ่งขึ้น